

АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ ФІНАНСОВИХ УСТАНОВ ПРИ ОЦІНЦІ РИЗИКУ ЇХ КРЕДИТУВАННЯ

Литвиненко Аліна Олександрівна, к.е.н., доцент кафедри бухгалтерського обліку
ХНЕУ ім. Семе́на Кузне́ця, м. Харків, Україна

Анотація. Діяльність небанківських фінансових установ, зокрема кредитних спілок і фінансових компаній, відіграє вагомую роль у функціонуванні ринку фінансових послуг, оскільки перші є перспективними внутрішніми інвесторами, які утворюють альтернативний банківському сектору сегмент ринку небанківських фінансових послуг, чим забезпечують розвиток конкурентного середовища на ринку кредитних ресурсів. З метою стимулювання розвитку небанківських фінансових установ в Україні постає необхідність удосконалення інструментів їх кредитування.

Ключові слова: фінансова установа, оцінка, ризик, кредитування.

У сучасних економічних умовах організація діяльності фінансових установ є запорукою ефективного перерозподілу фінансових ресурсів на фінансовому ринку та в країні зокрема.

Сучасний інвестиційний клімат в Україні через низку причин не можна вважати сприятливим як для вітчизняних, так і для іноземних інвесторів. У зв'язку з цим заслуговує на увагу питання підвищення ролі небанківських фінансових установ у функціонуванні національної економіки. Про необхідність їх розвитку та створення рівних умов для конкуренції у фінансовому секторі зазначено в Комплексній програмі розвитку фінансового сектору України до 2020 року, затвердженій Постановою Правління Національного банку України № 391 від 18.06.2015.

Фінансові установи України

(банки, кредитні спілки, фінансові компанії, страхові компанії, недержавні пенсійні фонди, довірчі товариства та ін.) є важливим елементом фінансової інфраструктури країни. Досвід розвинених держав свідчить, що за ефективного їх функціонування досягається стабільний економічний розвиток. Це проявляється в спроможності позитивно впливати на зростання обсягів інвестиційних ресурсів в економіці країни, задовольняти потреби суб'єктів економічних відносин у необхідному капіталі. Напрямок є особливо актуальним для України в сучасних умовах становлення інвестиційно-інноваційної моделі розвитку національної економіки та її фінансової системи.

Функціонування ринку фінансових послуг полягає в тому, що тимчасово вільний капітал, який перебуває у формі суспільних заощаджень, фінансових ресурсів фізичних осіб, підприємств, державних органів, не витрачений на споживання, залучають його суб'єкти для подальшого ефективного використання в економіці країни [1].

Загальні правові засади у сфері надання фінансових послуг, контроль за діяльністю суб'єктів цього ринку регламентує Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» [2].

Реалізація фінансових послуг, пов'язаних з акумулюванням та переміщенням грошових коштів, відбувається за участю суб'єктів ринку фінансових послуг, функції яких виконують фінансові установи.

Динаміка кількості небанківських фінансових установ в Україні

Фінансові установи	Кількість компаній за роками станом на:									
	31.12.2013		31.12.2014		31.12.2015		31.12.2016		31.12.2017	
	од.	%	од.	%	од.	%	д.	%	од.	%
Страхові компанії	442	22,3	414	20,3	407	19,3	382	18,3	361	16,1
Кредитні установи, у тому числі:	691	34,9	708	34,7	739	34,9	711	34,1	728	32,5
кредитні спілки	613	30,9	617	30,2	624	29,5	589	28,2	588	26,3
інші кредитні установи	48	2,4	61	2,9	85	4,0	92	4,4	110	4,9
юридичні особи публічного права	30	1,5	30	1,5	30	1,4	30	1,4	30	1,3
Ломбарди	456	23,0	473	23,2	479	22,7	477	22,9	482	21,5
Фінансові компанії	251	12,7	312	15,3	377	17,8	415	19,9	571	25,5
Довірчі товариства	2	0,10	2	0,1	2	0,1	2	0,1	2	0,0
НПФ	96	4,9	94	4,6	81	3,8	76	3,6	72	3,2
Адміністратори НПФ	40	2,02	37	1,8	28	1,3	24	1,2	23	1,0
Інші фінансові установи	1	0,0	1	0,1	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Разом	1979	100,0	2041	100,0	2113	100,0	2087	100,0	2239	100,0

Зміни чисельності кредитних спілок та фінансових компаній у загальній структурі свідчать, що їх діяльність характеризується більшою довірою та попитом споживачів порівняно з іншими небанківськими фінансовими установами. Такі зміни можна пояснити тим, що фінансові послуги зазначених фінансових установ мають певні переваги порівняно із послугами інших кредитних установ. Усе вищезазначене свідчить про найбільшу привабливість кредитних спілок і фінансових компаній у період економічного спаду та розвитку серед інших небанківських фінансових установ та про підвищення рівня довіри споживачів до даного сектора ринку фінансових послуг.

Для оцінки ролі кредитних спілок і фінансових компаній у загальній системі небанківських фінансових установ проведено дослідження кількісних змін та структури ринку небанківських фінансових установ протягом 2013–2017 рр. за даними державного реєстру [3] Нацкомфінпослуг (табл.1).

Як видно з табл. 1., у період з 2013 по 2015 роки загальна кількість

небанківських фінансових установ постійно зростала. Така динаміка зумовлена збільшенням чисельності кредитних спілок на 1,79% (11 установ), інших кредитних установ на 77,08% (37 установ), ломбардів на 5,04 % (23 установи), фінансових компаній на 50,19% (126 установ), що відбулося у зв'язку зі зростанням попиту на мікrokредитування, послуги лізингу та факторингу. Також потрібно зазначити, що частки кредитних спілок та фінансових компаній у загальній структурі небанківських фінансових установ були найбільшими порівняно з іншими фінансовими установами протягом усього звітного періоду.

За територіальною ознакою найбільша кількість кредитних спілок зареєстрована в таких областях: Київській – 152 (25,85%); Луганській – 47 (7,99%); Харківській – 45 (7,65%); Донецькій – 42 (7,14%); Дніпропетровській – 34 (5,78%). Сформовані автором за даними Нацкомфінпослуг [3] групи регіонів України за часткою кредитних спілок представлені в табл. 2.

Таблиця.2

Територіальний розподіл та структура областей України за кількістю кредитних спілок у 2017 році

Група	Область	Кількість	Питома вага кредитних спілок за регіоном у загальній кількості	Середня питома вага по групі
1	Київська область	152	25,85	25,85
2	Луганська область	47	7,99	7,60
	Харківська область	45	7,65	
	Донецька область	42	7,14	
3	Дніпропетровська область	34	5,78	5,78
4	Тернопільська область	24	4,08	4,00
	Сумська область	23	3,91	
	Івано-Франківська область	20	3,40	
5	Закарпатська область	17	2,89	2,19
	Львівська область	16	2,72	
6	Кіровоградська область	15	2,55	
	Чернівецька область	15	2,55	
7	Запорізька область	14	2,38	
	Хмельницька область	14	2,38	
	Вінницька область	13	2,21	
	Миколаївська область	13	2,21	
	Волинська область	12	2,04	
	Херсонська область	12	2,04	
	Черкаська область	12	2,04	
	Житомирська область	11	1,87	
	Одеська область	10	1,70	
	Рівненська область	9	1,53	
8	Чернігівська область	6	1,02	1,02
9	Полтавська область	2	0,34	0,34

Побудований за даними табл. 2 розподіл кредитних спілок за територіальною ознакою із зазначенням кластерів, які створюють економічні зони, наведено на рис. 1.

Найбільшими за розмірами активів є кредитні спілки міста Києва та Київської області (707,4 млн грн), Львівської області (200,4 млн грн), Харківської (180,8 млн грн) та Дніпропетровської областей (175,0 млн грн) [4]. З проведеного аналізу можна

зробити висновок, що жителі міста Києва та Київської області залучають кредитні кошти від кредитних спілок у більших розмірах, ніж мешканці інших областей України.

Фактор приналежності кредитних спілок та фінансових компаній до певної економічної зони буде врахований у подальшому дослідженні для оцінки ризику їх кредитування, оскільки регіони, у яких сконцентрована велика кількість

фінансових установ, мають вищий рівень конкуренції та рівень розвитку небанківського сегменту ринку фінансових

послуг, а отже, характеризуються нижчим ризиком кредитування.

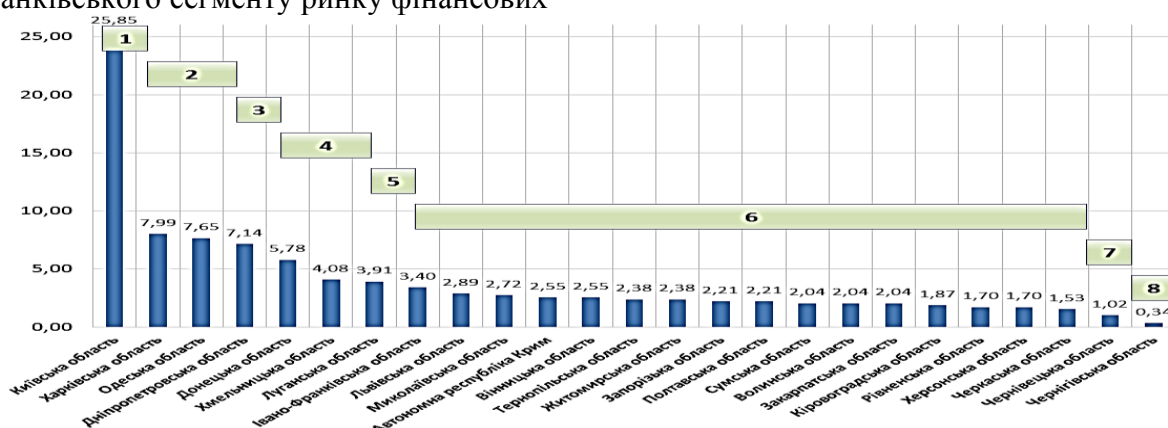

Рис. 1. Територіальний розподіл кредитних спілок за даними 2017 року

Як видно з рис. 1, майже 26 % кредитних спілок зосереджено в Київській області, при цьому за кількістю членів кредитних спілок лідирує Львівська область (173,7 тис. осіб), міста Київ та Київська область опинилися на другому місці з кількістю членів 75,8 тис. осіб, на третьому та четвертому місцях – Івано-Франківська (64,3 тис. осіб) та Закарпатська (59,7 тис. осіб) [4].

Аналізуючи зміни, які стосуються стану заборгованості за кредитами, слід врахувати динаміку кількості банків в Україні. Починаючи з 2014 року, в Україні спостерігається дестабілізація банківської системи, що пов'язано з поширенням політичної та економічної кризи в країні. Кількість проблемних банків в Україні у 2014 р. досягнула 33, з яких 17 установ ліквідовано [5]. Наприкінці 2014 року кількість банків, які мали ліцензію НБУ, зменшилася до 163, тоді як наприкінці 2013 року кількість таких банків становила 180. Негативні тенденції у функціонуванні банківського сектору продовжуються й дотепер. Так, станом на 01.01.2017 кількість банків, які мають ліцензію НБУ, зменшилася до 96 [5].

Таким чином можна стверджувати, що в Україні заборгованість за кредитами, наданими банками суб'єктам господарювання, є значно вищою, ніж у

розвинутих державах. У такій ситуації визначення ризику кредитування позичальників набуває не тільки особливої актуальності, а й потребує розробки відповідного методичного забезпечення для його кількісного виміру.

Оцінка ризику кредитування позичальників є одним з інструментів мінімізації ризику в кредитній діяльності банку. Отримані висновки та пропозиції за результатами аналізу ризику кредитування за окремим позичальником дають змогу уникнути невиправданих ризиків, коли проводять кредитні операції. Точність оцінки важлива і для позичальника, оскільки від неї залежить рішення про надання кредиту та про можливий його обсяг.

Список використаної літератури

1. Ходаківська В. П. Ринок фінансових послуг : навч. посіб. / В. П. Ходаківська, О. Д. Данілов. – Ірпінь : Академія ДПС України, 2001. – 501 с.

2. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» : Закон України від 20.07.2014 р. № 2664–III. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2664-14>.

3. Звіт про діяльність Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, за 2015 рік [Електронний ресурс].

– Режим доступу :

http://nfp.gov.ua/files/sektor/FK_9m_2015.pdf
f.

4. Підсумки діяльності кредитних установ за 9 місяців 2014 року [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://nfp.gov.ua/files/sektor/ks_9%20mis%202014.pdf.

5. Показники банківської системи [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=34661442&cat_id=34798593